

CONCEPTUL ȘI SEMNIFICAȚIA CONTEMPORANĂ A CETĂȚENIEI ACTIVE

Gheorghe COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar, cercetător științific principal, Institutul de Cercetări
Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei

Irina IACUB,

doctor în drept, lector superior, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

SUMMARY

Modern sense of the term "citizen" is presented as a individual conscious of his status as a membership of the society, free and equal in rights, that voluntarily participate in the social life of the country, has a set of rights and freedoms and is protected by the law.

Important is that the citizen is not just a subject in a legal relationship with the state, but a man who knows his rights and duties, has a participatory spirit in the life of society, is aware of civic duty and responsibility that involves citizenship status. In this regard, the citizen is the bearer of phenomenon called "civism" (active citizenship).

Keywords: citizen, citizenship, society, civism, active citizenship

REZUMAT

Accepțiunea filosofică modernă a noțiunii de "cetățean" îl prezintă ca un individ conștient de statutul său de membru liber și egal în drepturi al unei societăți, care participă benevol la viața socială a țării, dispune de un ansamblu de drepturi și libertăți și se află sub protecția legii [13, p. 247].

Important e că cetățeanul nu este doar un subiect aflat într-o legătură juridică cu statul, ci un individ care își cunoaște drepturile și obligațiile sale, are un spirit participativ în activitatea societății, este conștient de datoria sa civică și de responsabilitatea pe care o implică statutul de cetățean. Sub acest aspect, cetățeanul este purtătorul fenomenului numit "civism" (cetățenie activă).

Cuvinte-cheie: cetățean, cetățenie activă, societate, civism

Introducere. Termenul *cetățenie activă* este nou și rar folosit în literatura de la noi. Semnificația conceptului este cel mai adesea descrisă prin așa noțiuni ca: implicare civică, participare și civism.

În ultimele decenii, interesul față de această categorie a crescut semnificativ, mai ales în statele democratice, inclusiv la nivel internațional și comunitar. Pe cale de consecință, treptat, fenomenul își face loc și în societatea noastră. Sîntem de părerea că acest fapt nu trebuie interpretat doar ca o preluare a experienței democratice din exterior. Este important de conștientizat că, sub aspect practic, cetățenia activă este una dintre cele mai importante condiții pentru a menține toate reușitele și succesele obținute de statul nostru la capitolul democrație, de a le consolida și a asigura perpetuarea acestora în viitor. De aici reies necesitatea, actualitatea și oportunitatea cunoașterii esenței

acestui fenomen indispensabil pentru o democrație reală.

Scopul studiului nostru constă în dezvoltarea conceptului și semnificației contemporane a cetățeniei active în calitatea sa de element important al unei societăți democratice.

Materiale și metode utilizate.

Cercetarea s-a desfășurat în baza unor metode de investigare științifică, și anume: analiza logică, sistemică, dinamică și sinteza. Suportul științific este constituit din lucrări semnate de specialiști și savanți din Republica Moldova, România și Federația Rusă.

Rezultate obținute și discuții.

Înainte de a dezvoltăm complexitatea și semnificația deosebită a conceptului de „cetățenie activă”, considerăm necesar a preciza câteva momente de esență referitoare la însăși noțiunea de *cetățenie*.

Potrivit specialiștilor [2, p. 35], cetățenia reprezintă concomitent atât un statut juridic și politic, cât și un anumit rol social.

În ipostaza sa de *statut juridic și politic*, cetățenia:

- este ansamblul de drepturi și libertăți pe care statul le acordă cetățenilor săi;
- este un contract civic între stat și individ, ca subiect al dreptului;
- include norme legale care definesc apartenența la un organism politic;
- este o apartenență națională (cetățenia este certificată prin pașaport);
- implică loialitatea cetățeanului față de statul care îl protejează și îi acordă drepturi civice;
- implică un echilibru între drepturi și îndatoriri;
- asigură accesul la viața publică și participarea civică.

În a doua sa ipostază, cetățenia reprezintă un *rol social*, explicabil prin următoarele:

- cetățenia este una dintre identitățile individului;
- este legată de context, în sensul că poate avea simultan un

conținut divers în funcție de comunitatea politică la care se referă (regională, națională, europeană sau cetățenia lumii);

- presupune anumite competențe sau cultură civică ce face posibilă exercitarea efectivă a statutului de cetățean;

- disociază cetățenia de apartenența la un anumit teritoriu.

Pornind de la aceste ipostaze, se poate spune că *cetățenia-statut* se bazează pe o interpretare juridică, pe când *cetățenia-rol* este sensul cultural sau identitatea civică pe care un individ și-o asumă din propria sa voință [2, p. 35]. În viziunea noastră, modul de realizare a cetățeniei-statut depinde substanțial de asumarea cetățeniei-rol și realizarea activă a acesteia.

În context, vom reitera unele reflecții relevante ale siciologului englez T. H. Marshall [11] care, la vremea sa, a afirmat că cetățenia are trei componente, în funcție de drepturile pe care le promovează:

- *Componenta civilă* a cetățeniei este alcătuită din drepturile necesare pentru libertatea individuală (libertatea persoanei, libertatea cuvântului, a gândirii și religiei, dreptul la proprietate, egalitate în fața legii etc.); instituția cel mai adesea asociată cu drepturile civile este ordinea de drept și un sistem de instanțe judecătorești.

- *Componenta politică* constă din dreptul de a participa la exercitarea puterii politice, ca membru al unui organism investit cu autoritate politică sau ca elector al membrilor unui asemenea organism; drepturile politice sînt asociate cu instituțiile parlamentare.

- *Componenta socială* reprezintă dreptul la standardul de viață dominant și patrimoniul social al societății; drepturile sociale sau de protecție asigură accesul egal la ceea ce sînt considerate a fi valori fundamentale social-economice, cum sînt educația, sănătatea, spațiul de locuit și un nivel minim al venitului.

Cetățenia poate fi efectivă numai

dacă asigură accesul la toate aceste tipuri de drepturi, susține C. Bîrzea [2, p. 36]. Reflectînd asupra acestor componente, devine clar că ele exprimă conținutul cetățeniei-statut, dar pot fi realizate doar cu ajutorul cetățeniei-rol, asumate conștient de fiecare persoană.

Pentru a pătrunde și mai mult în esența cetățeniei, precizăm că în lumea antică, prin termenul *cetățean* (în greacă – „polites”; latină – „civis”) era denumită persoana care dispunea de o totalitate de drepturi și obligații politice și de altă natură, în conformitate cu legile grecești și romane [25, p. 81].

Accepțiunea filosofică modernă a noțiunii de *cetățean* îl prezintă ca un individ conștient de statutul său de membru liber și egal în drepturi al unei societăți, care participă benevol la viața socială a țării, dispune de un ansamblu de drepturi și libertăți și se află sub protecția legii [13, p. 247].

Important e că cetățeanul nu este doar un subiect aflat într-o legătură juridică cu statul, ci un individ care își cunoaște drepturile și obligațiile sale, are un spirit participativ în activitatea societății, este conștient de datoria sa civică și de responsabilitatea pe care o implică statutul de cetățean. Sub acest aspect, cetățeanul este purtătorul fenomenului numit *civism* (*cetățenie activă*) [8, p. 19].

Dintr-o altă perspectivă, trebuie menționat că orice stat poate deveni un stat stabil, social și democratic doar în condițiile în care în cadrul acestuia este dezvoltată societatea civilă. Această ipoteză este confirmată de importanțele funcții care îi revin societății civile, printre care vom menționa în mod special: protecția drepturilor și libertăților omului; exercitarea controlului asupra statului și a autorităților acestuia; neadmiterea ingerinței acestora în viața cetățenilor și activitatea asociațiilor obștești, care acționează în limitele legii.

În același timp, recunoaștem că

succesul funcționării societății civile în cadrul statului nu depinde în totalitate doar de existența condițiilor favorabile în acest sens, dar și de nivelul de pregătire al cetățeanului de a-și exprima poziția sa civică, de a-și exercita obligațiile sale de cetățean [19, p. 80].

Actualmente, cetățeanul trebuie să cunoască modul în care este organizat statul, cum funcționează acesta, ce politică se promovează și de cine depinde realizarea ei, ce instrumente și pîrghii sînt folosite în acest sens. Totodată, cetățeanul trebuie să cunoască bine normele de drept ce reglementează organizarea și funcționarea autorităților statului, normele ce reglementează relațiile dintre stat și societate, dintre autoritățile statului și cetățeni, asociațiile acestora și să fie pregătit a le respecta în activitatea sa.

O asemenea stare de pregătire în literatura de specialitate a fost denumită „cetățenie activă”, care în accepțiune contemporană presupune „participarea activă la exercitarea democrației în cadrul statului, participarea competentă și cointeresată a fiecărui cetățean la conducerea societății, în diferite activități sociale importante, în viața politică, economică și socială a statului, la menținerea ordinii de drept, pregătirea de a acționa în interesele statului în general și a celor personale, pentru a obține succes în viață” [20, p. 102].

Civismul – esență a cetățeniei active. Dicționarele explicative ale limbii române consemnează pentru noțiunea *civism* următoarele înțelesuri [9]:

- atitudine, zel, devotament de care dă dovadă un bun cetățean;
- sentiment profund de dragoste și de devotament civic; patriotism;
- atitudine politică și etică de bun cetățean; devotament patriotic;
- zelul unui bun cetățean pentru interesele țării sale.

Civismul indică legătura organică, vitală dintre om și societatea din care face parte, dintre om și ordinea civică, sau mai exact

spus, educația civismului se referă la formarea omului ca cetățean, ca susținător activ al statului de drept, ca militant al drepturilor omului, pentru binele patriei și al poporului din care face parte.

În studiile de specialitate, civismul este definit în mod diferit, precum:

- un nivel al culturii morale, un imperativ moral ce indică măsura apropierei societății de asemenea idealuri precum datorie, răspundere, demnitate, conștiință, patriotism, umanism [24, p. 59];

- un complex integrat de calități ale persoanei ce determină orientarea socială a acesteia, tendința de a atinge scopuri de importanță socială necesare pentru ea, dar care corespund condițiilor, necesităților, posibilităților, normelor de drept și morale din cadrul statului și a societății;

- o legătură valorico-juridică dinamică dintre om și un anumit stat, realizată prin intermediul atitudinii acestuia față de drepturi și obligații, reglementate în actele normative (constituție, legi etc.) [25, p. 81];

- un rezultat al formării societății civile.

Libertatea este noțiunea de bază a civismului. Astfel, se poate spune că civismul depinde de relațiile dintre om și stat, om și societate. Civismul este rezultatul integrat al educației civice care determină particularitățile culturii societății [15, p. 55].

Cercetătoarea E. Balan [1, p. 178] consideră că civismul (atitudinea de bun cetățean) cuprinde normele de conviețuire și comportare a oamenilor care se promovează prin intermediul instruirii și educației, al tradiției și al opiniei publice în conformitate cu idealurile trasate de către societatea concretă la o anumită etapă istorică de dezvoltare a acesteia.

Civismul presupune posedarea de către personalitate a capacității de a coexista cu ceilalți cetățeni

într-o societate democratică și pluralistă, deschisă lumii, și mai mult decât atât – posedarea capacității de a construi în comun o societate echitabilă, cu drepturi egale pentru toți cetățenii, atât de jure, cât și de facto [1, p. 178].

Astfel, civismul cuprinde în sine formarea unor calități, cunoștințe, concepții și modele de comportament, datorită cărora este posibil de a edifica spațiul civic și societatea civilă în ansamblu, într-o realitate cu adevărat democratică, care îmbină în sine respectul atât față de diversitate, precum și față de valorile comune [17, p. 115-116].

În literatura de specialitate, civismul și esența acestuia sînt tratate în mod diferit: unii cercetători atribuie civismului un sens politic, alții – unul social, alții – unul juridic. Cu toate acestea, multe elemente ale civismului sînt accentuate de către toți: datorie, activism, patriotism, răspundere, unitatea drepturilor și obligațiilor etc. [22, p. 111].

Complexitatea noțiunii în discuție este dezvăluită detaliat de către cercetătoarea I. V. Zastupova, care precizează următoarele [18, p. 7]:

- La *nivel politic*, civismul este tratat ca abilitatea și predisponerea individului de a se manifesta ca cetățean care se bucură de toate drepturile și libertățile garantate de legile statului și care îndeplinește toate obligațiile prevăzute de acestea.

- La *nivel sociologic*, civismul este înțeles ca o adeziune a persoanei la interesele și valorile statului și ale societății, recunoașterea acestora ca fiind primare în sistemul valorilor personale, ajustarea propriilor interese la interesele statului.

- La *nivel etico-moral*, noțiunea de civism este privită ca o calitate a persoanei, ce caracterizează atitudinea conștientă a acesteia față de drepturile și obligațiile sale, care asigură dezvoltarea progresivă a societății.

- La *nivel pedagogic*, civismul este privit ca un complex de calități

ale persoanei, care determină orientarea sa socială, predisponerea de a atinge scopuri socialmente utile și personal necesare în corespundere cu necesitățile personale și posibilitățile existente în societate și stat, reflectate în normele morale și de drept.

Prin urmare, civismul ca noțiune dispune de un sens complex integrativ. Sub acest aspect, E. Balan precizează că civismul reprezintă un fenomen integrativ care include în sine o serie de calități caracteristice pentru omul-cetățean, și anume: responsabilitatea civică, capacitatea de a îmbina și subordona interesele personale celor obștești, iscusința de a determina prioritățile existente în mod conștient și independent, umanismul, toleranța etnică și interetnică, moralitatea înaltă, inclusiv cea politică, corectitudinea, patriotismul, solidaritatea și colaborarea cu toate popoarele lumii. O parte inseparabilă a civismului o reprezintă competența în domeniul drepturilor omului [1, p. 178].

În prezent, civismul este activ invocat de către savanți și politicieni în contextul studierii problemei societății civile, datorită conștientizării necesității implicării cetățenilor în desfășurarea proceselor sociale. Sub acest aspect, termenul *civism* adeseori este întrebuintat cu sensul de „participare politică”, ce caracterizează gradul de implicare a populației în procesul decizional. În acest caz, civismul este apreciat ca o participare activă, liberă și volitivă a individului în procesul politic, conștientizarea responsabilității pentru deciziile luate, un nivel înalt de autoorganizare a cetățenilor.

În același timp, există și o altă abordare a conceptului, în care civismul este apreciat ca o trăsătură apolitică, susținându-se în acest sens că civismul precede politicul. Or, altfel spus, doar un cetățean deja bine format poate fi subiect al activității politice [21, p. 71].

În opinia unor cercetători, cu care sîntem de acord, civismul nu poate

fi redus doar la civismul politic și nici nu se opune acestuia (deci nu este o categorie apolitică). Civismul cuprinde în sine un anumit activism politic ca unul dintre componentele sistemului, în care mai există civismul economic, sociocultural și alte forme ale acestuia [22, p. 114].

Este important de precizat că individul educat în spiritul civismului este o persoană care poate să analizeze de sine stătător evenimente și fenomene, care are propriul punct de vedere, indiferent de conjunctura politică, este pregătită a-și aduce propriul aport la edificarea statului de drept și dezvoltarea societății civile.

Cercetătoarea L. G. Gareeva accentuează că civismul apare atunci când interesele și activitățile cetățenilor exced limitele relațiilor de familie și cele ale activității profesionale și sînt orientate spre schimbarea condițiilor de existență a altor persoane, spre binele societății. Aceasta poate fi participarea la acțiuni de caritate, de voluntariat, la diferite măsuri sportive, inclusiv participarea la acțiuni politice (alegerea deputaților, a autorităților locale) [14, p. 142-148]. Sub acest aspect, devine evident că civismul implică și un anumit activism social, fapt ce într-o formă mai clară este sugerat de noțiunea de *cetățenie activă* (sinonim al civismului).

Cetățenia activă înseamnă, în primul rînd, implicare activă a cetățenilor, participare activă la viața comunității lor în procesul de luare a deciziilor și, astfel, în exercitarea democrației în cadrul societății. Este important că cetățenia activă este mai mult decît caritate, vot la alegeri sau voluntariat.

În acest sens, merită precizat că un cetățean activ are următoarele *caracteristici* [10, p. 10]:

- este conștient de drepturile și responsabilitățile lui ca cetățean;
- este informat cu privire la viața politică și socială, problemele și evenimentele din țară și de peste hotarele ei;

- este preocupat de binele altora, în special al membrilor comunității din care face parte;

- are curajul să-și exprime argumentele și o poate face cu claritate și convingător;

- este activ în cadrul grupului, comunității și e conștient de posibila contribuție și capacitate de a influența schimbările: rezolvarea problemelor sau realizarea obiectivelor grupului, comunității din care face parte;

- este responsabil în acțiunile sale în calitate de cetățean.

Din aceasta perspectivă, este just a aprecia că cetățenia activă este baza culturii omului contemporan. Ea presupune existența unei conștiințe politice dezvoltate în corelație cu răspunderea. Cetățenia activă este principala trăsătură a cetățeanului în condițiile unui stat de drept, care îl implică activ în procesul de soluționare a problemelor societății și ale statului [13, p. 248].

Pentru ca cetățenii să se implice în dezvoltarea politicilor, trebuie puse în aplicare mecanisme eficiente pentru a oferi informații obiective și diversificate, precum și a promova o educație pentru cetățeni. Capacitatea grupurilor locale și a societății civile organizate de a angrena afit cetățenii, cît și instituțiile publice în acest proces trebuie să fie dezvoltată. Această consolidare a capacităților ar fi un impuls și un factor major în responsabilizarea cetățenilor. Putem constata deci că civismul nu presupune o stare de spirit subiectivă a individului, ci poziția socială reală a acestuia. Poziția civică presupune participarea conștientă a individului în viața societății, care reflectă acțiunile conștiente și reale ale acestuia (faptele) în raport cu societatea, orientate spre realizarea valorilor sociale.

Prin esența sa, poziția civică se bazează pe dragostea față de țară și cuprinde în sine convingeri și sentimente patriotice [13, p. 248]. Astfel, este evident că civismul este indisolubil legat de patriotism.

Cercetătorii susțin că se poate vorbi despre civism în cazul în care patriotismul, mîndria pentru țară, conștientizarea necesității de a o apăra, realizarea nu doar a intereselor personale, dar și a celor generale ale societății, activismul social au devenit fundamentul conduitei, o trăsătură de caracter. Doar în acest caz se poate vorbi despre o orientare civică a persoanei, despre existența unei poziții civice [23, p. 47].

În viziunea autoarei G. N. Filonova, civismul fiind o calitate a persoanei poate să se manifeste într-un spectru larg de forme: de la loialitatea față de orînduirea democratică, stătalitate pînă la activitate patriotică conștientă [24, p. 56]. Din perspectiva dată, este necesar să precizăm că patriotismul și civismul sînt două fenomene distincte după natura lor, dar strîns legate între ele. Ele se manifestă ca niște caracteristici sociale ale persoanei sau ale grupurilor sociale și indică calitatea dezvoltării sociale a acestora. În acest sens, se susține că cetățenia activă este strîns legată de patriotism, fiind o formă superioară a acestuia [16, p. 67].

Esența fiecărei categorii în cauză este clarificată de către B. J. Junglov, care consideră că patriotismul presupune o poziție conștientă de asumare a responsabilității de către individ nu doar pentru sine personal, dar și pentru țara sa, în timp ce cetățenia activă presupune asumarea răspunderii nu doar în calitate de persoană, dar și ca cetățean al țării [25, p. 80].

Patriotismul fiind o categorie, în principiu, morală, este apreciată ca o trăsătură stabilă a omului, exprimată prin viziunile, idealurile morale și conduita acestuia. În același timp, patriotismul se manifestă în mare parte prin faptele individului, prin conduita acestuia [22, p. 111].

Patriotismul se caracterizează însă nu doar prin sentimentul de dragoste față de patrie, de popor, dar și prin devotamentul față de acestea, prin mîndria pentru trecutul și prezentul țării, adică prin renunțarea la

interesele personale în favoarea celor generale sau ajustarea lor la interesele statului, dorința ca prin diferite acțiuni să slujească și să apere cu devotament țara [25, p. 80].

Așadar, civismul este indisolubil legat de patriotism – de devotamentul față de patrie. În acest sens, se susține că nu poți fi un cetățean adevărat al țării, dacă nu ești patriot. Dar civismul nu presupune doar dragostea față de pământul țării, dar și o îndeplinire conștientă, corectă, civilizată a obligațiilor de cetățean, atingerea unui nivel înalt de cultură juridică și politică, folosirea abilității de drepturilor și libertăților reglementate de lege.

Totodată, este importat ca dragostea față de patrie să fie bine corelată cu o atitudine critică față de neajunsurile acesteia, cu tendința de a le corecta. Deci, patriotul simte o dragoste față de țară, în timp ce cetățeanul conștientizează clar și concret obligațiile lui față de aceasta. Confirmarea acestor calități este posibilă doar în funcție de participarea acestora în viața societății și a statului [12, p. 81].

Din această perspectivă, este important de accentuat că civismul implică două elemente importante. Pe de o parte, este vorba de respectul față de instituțiile democratice și ordinea de drept existente, dispunerea de a le proteja de pericolele din interior și exterior. În acest sens, civismul coincide cu noțiunea de *loialitate*. Pe de altă parte – atitudinea critică față de reprezentanții puterii, conștientizarea rolului acestora de funcționari publici și tendința de a-i controla [8, p. 23].

Generalizând, precizăm că, în condițiile actuale de criză a culturii, rolul fundamental în formarea unor personalități patriotice, cu un pronunțat sentiment civic revine instituțiilor de învățământ. Mai mult, anume acestea sînt responsabile de nivelul de cultură pe care îl va acumula tînăra generație pe băncile școlii și în instituțiile de învățământ superior; de formarea la tineri a unei

poziții civice, de cultivarea în conștiința acestora a unor valori ca toleranța, compătimirea, responsabilitatea pentru ceea ce se întîmplă în societate, în stat și în întreaga lume [23, p. 46-47].

Este important din acest punct de vedere ca pentru asigurarea succesului procesului de formare a civismului să fie reunite eforturile familiei, școlii, autorităților statului și ale întregii societăți.

Dimensiunea juridico-constituțională a civismului. În context, considerăm necesar a accentua că civismul, prin esența sa, nu este o categorie abstractă, o doleanță pe care mulți cercetători, specialiști și experți în materie o susțin și pledează pentru promovarea ei în virtutea faptului că este o cerință indispensabilă dezvoltării statului de drept și societății civile. Ne asumăm responsabilitatea de a conferi acestei categorii și o trăsătură juridică, mai bine spus îi recunoaștem caracterul obligatoriu, fapt ce poate fi dedus foarte clar din prevederile Constituției Republicii Moldova. Vom interpreta în acest sens dispozițiile articolelor 56 și 57 din Legea Supremă [3].

Astfel, art. 56 consacră o asemenea îndatorire fundamentală a cetățenilor Republicii Moldova cum este *devotamentul față de țară* (cunoscut și ca *fidelitate față de țară*, de ex. în Constituția României, art. 54 [5]). Prin esența sa, devotamentul față de țară constituie o îndatorire fundamentală firească, fiind, în același timp, cea mai importantă consecință a legăturii de cetățenie. Specialiștii afirmă că această îndatorire reprezintă fundamentul celorlalte îndatoriri cetățenești [7, p. 547]. Respectiv, din aceste motive, textul constituțional caracterizează îndatorirea respectivă ca fiind *sacrală*, adică mai mult decît o îndatorire pur juridică, ea avînd un sens profund moral – al devotamentului față de stat, și un sens politic – al subordonării diferitelor opțiuni politice ale cetățenilor față de interesul național [4, p. 225].

În textul constituțional interpretat, un accent deosebit este pus pe îndatorirea de devotament față de țară a celor care ocupă funcții publice, precum și a militarilor, concretizîndu-se că aceștia răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, depun jurămîntul prevăzut de lege. Am putea spune că ei își asumă responsabilitatea oficială de a manifesta devotament față de țară în cadrul activității profesionale desfășurate, fiind prin urmare responsabili de onorarea acestui angajament.

Devotamentul față de țară privește așadar în mod deosebit anumiți cetățeni. Rațiunea unei astfel de stipulări constă în faptul că funcțiile respective și calitatea de militar presupun, în cadrul îndeplinirii lor, drepturi și obligații ale puterii, care, după caz, se aduc la îndeplinire prin forța de constrîngere a statului. Pentru categoriile respective de cetățeni, îndeplinirea obligațiilor ce le revin în cadrul autorității publice din care fac parte trebuie să fie făcută *cu credință*, adică cu devotament sacru și prezumat a priori.

Acesta este un moment determinant pentru întreaga activitate a statului. Numai prin subordonarea necondiționată a celui care exercită o funcție publică față de cerințele funcției puterea de stat contribuie la afirmarea rolului de *stat al întregului popor*. Numai în cazul în care fiecare autoritate publică își îndeplinește misiunea, statul își poate realiza rolul constituțional așa cum rezultă din caracterele sale, consacrate în art. 1 și în alte dispoziții ale Constituției.

Din aceleași considerente, răspunderea pentru executarea obligațiilor legate de o funcție publică rezultă atît din relația de serviciu și raportul juridic dintre o autoritate publică și cetățenii care o compun, cît și, dacă are semnificația încălcării devotamentului față de țară, din nerespectarea unei îndatoriri constituționale [4, p. 225-226].

Articolul 57 din Constituție stipulează o altă îndatorire fundamen-

tală a cetățenilor Moldovei - *apărarea patriei*, care prin esența sa reprezintă o expresie a fidelității și dragostei față de țară. În doctrină, apărarea patriei este interpretată ca fiind atât o obligație, cât și un drept. În acest sens, se susține că, deși indefinită din punct de vedere juridic, apărarea patriei nu este o noțiune abstractă. Nimănui nu i se poate lua dreptul de a-și apăra propria ființă, semenii săi și ființa națională.

Apărarea patriei este o îndatorire fundamentală față de comunitatea națională și, în acest sens, are o rezonanță morală esențială: cea a patriotismului, a dragostei și a devotamentului față de patrie. Anume din aceste considerente, apărarea patriei este, în sens juridic, un drept și, prin raportare la serviciul militar, o obligație [6, p. 125].

Prin urmare, obligația de a apăra patria nu poate fi redusă exclusiv la obligativitatea serviciului militar. Ea revine tuturor cetățenilor, în sensul contribuției pe care comunitatea națională este justificată să o reclame pentru apărarea sa [4, p. 229].

Concluzii. În viziunea noastră, realizarea acestor îndatoriri fundamentale de către cetățenii noștri depinde în mare parte de cultura civică, juridică, morală și patriotică de care dispun. Cu regret, intuim că din cauza subdezvoltării acestor culturi, cât și din cauza altor aspecte negative ale vieții societății noastre, în prezent puțini cetățeni sînt predispuși să facă față acestor îndatoriri constituționale *conștient, voluntar și cu bună-credință*.

Referințe bibliografice

1. Balan E. *Instruirea și educația civică – factori favorabili pentru edificarea societății civile*. În: "Activele metode de formare a cetățeanului". Naucno-practicescua conferenția (20 maia 2013, Tiraspol-Komrat). Komrat: Institutul Democrației, 2013.
2. Bîrzea C. *Educația pentru cetățenie într-o societate democratică: o perspectivă a educației permanente*. Strasbourg, 20 iunie 2000.
3. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.
4. *Constituția Republicii Moldova: comentariu*. Chișinău: Arc, 2012.
5. *Constituția României* din 21 noiembrie 1991 (revizuită în 2003). În: Monitorul Oficial al României nr. 233 din 21.11.1991, republicată în Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003.
6. *Constituția României, comentată și adnotată*. București: RA „Monitorul Oficial”, 1992.
7. *Constituția României: comentariu pe articole*. București: C.H. Beck, 2008.
8. Costachi Gh., Borșevschi A. *Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului*. Hartia Consuei Europei o vospitaniu demokrației građanștvennoști i obrazovanii v oblasti prav cehoveka. Chișinău: Institutul Național al Femeilor din Moldova "Egalitate", 2012.
9. <http://dexonline.ro/definitie/civism>.
10. *Introducere în educație extracurriculară pentru cetățenie activă*. Tîrgu- Jiu, Gorj, 2012.
11. Marshall T.H. *Citizenship and Social Class*. Cambridge: Cambridge University Press, 1950.
12. Bușueva A.B. *Развитие и формирование гражданственности в учебно-воспитательном процессе*. В: Вестник Камчатского Государственного Технического Университета, 2010, № 12.
13. Гажиу Е. *Гражданин, гражданственность, гражданское общество – фундаментальные понятия современного общества*. В: "Activele metode de formare a cetățeanului". Naucno-practicescua conferenția, 2013. Komrat: Institutul Democrației, 2013.
14. Гареева Л. Г. *Феномен гражданственности жителей современного города*. В: Вестник Челябинского государственного университета, 2008, № 10.
15. Гревцева Г.Я. *Гражданственность и гражданская культура – результат становления гражданского общества*. В: Вестник Челябинского государственного университета, 2012, № 18 (272). Философия. Социология. Культурология. Вып. 25.
16. Гревцева Г.Я., Кораблева Н.С. *Культурно-исторические предпосылки возникновения проблемы гражданского воспитания*. В: Современная высшая школа: инновационный аспект, 2011, № 2.
17. Дарадур Н. *Развитие гражданской ответственности на уроках истории*. В: "Гражданское общество Молдовы: проблемы и перспективы". Международная научно-практическая конференция (2011; Комрат) /ред. кол.: Аникин В., Влах И., Костаки Г. и др. Комрат: Институт Демократии, 2011.
18. Заступова И.В. *Формирование гражданской ответственности школьников в деятельности классного руководителя*. Автореф. Дисс. на соиск. учёной степени канд. педаг. наук. Самара, 2007.
19. Костаки Г., Муруяну И. *Правовое воспитание – необходимый элемент гражданского воспитания*. În: Activele metode de formare a cetățeanului, naucno-practicescua conferenția, Komrat: Institutul Democrației, 2013.
20. Кузнецова Л. В. *Ретроспектива развития идей гражданского воспитания в России*. В: Педагогика, 2006, № 10.
21. Лугинина Т. А. *Гражданственность как компонент процесса социализации*. В: Интеллигенция и проблемы формирования гражданского общества в России. Екатеринбург, 2000.
22. Мазур В., Нягу А. *Гражданственность: сущность и значение в демократическом обществе*. În: Activele metode de formare a cetățeanului, naucno-practicescua conferenția (20 maia 2013, Tiraspol-Komrat). Komrat: Institutul Democrației, 2013.
23. Нигматуллина Т. А. *Формирование гражданской ответственности молодежи: проблемы и пути их решения*. В: Вестник БИСТ, 2010, сентябрь, № 3(7).
24. Филонов Г.Н. *Воспитание как социально-педагогический феномен. Стратегия развития*. М., 2000.
25. Шунгалов Б.Ж. *К уточнению понятия «гражданственность»*. В: Современная высшая школа: инновационный аспект, 2012, № 3.